

4.2. Техніко-криміналістичне забезпечення розслідування злочинів корупційної спрямованості: поняття та засоби

Ефективність розслідування злочинів в цілому і корупційної спрямованості зокрема зумовлена рівнем криміналістичного забезпечення цього процесу, основне завдання якого полягає

в оптимізації діяльності органів кримінальної юстиції у протидії злочинності за рахунок упровадження досягнень науково-технічного прогресу. Як слушно зазначає В. Ю. Шепітько, у сучасному глобальному світі завдання криміналістики зумовлені необхідністю системного криміналістичного забезпечення відповідних органів правозастосування, які діють не тільки в Україні, але й у різних країнах світу та спрямовані на оптимізацію процесів виявлення, розкриття, розслідування та попередження злочинів, а значить і сприяють встановленню істини у кримінальному провадженні¹.

Проблема криміналістичного забезпечення залишається актуальною до сьогодні та потребує подальшого дослідження, адже удосконалення і технізація способів учинення злочинів вимагає впровадження у діяльність органів кримінальної юстиції нових розробок, які відповідали б сучасним потребам судово-слідчої практики.

Вивчення спеціальних літературних джерел криміналістичної спрямованості надає підстави зробити висновок, що попри досить активне дослідження цього питання, воно відпрацьовано недостатньо, також простежується певна неоднозначність у поглядах стосовно трактування терміну «криміналістичне забезпечення», що зумовлює потребу в продовженні дослідження розглянутої проблематики.

Сучасними науковцями вказана проблема, у різних її аспектах, розробляється достатньо активно. Зокрема, дослідженню питання криміналістичного забезпечення присвячені роботи А. Ф. Волобуєва, В. І. Галагана, В. Г. Гончаренка, І. І. Дановської, В. А. Журавля, І. О. Ієрусалімова, А. В. Іщенко, М. В. Капустіної, І. І. Когутича, В. В. Лисенка, Є. Д. Лук'янчикова, В. В. Матвієнка, Т. О. Мудряк, К. Є. Поджаренко, О. В. Таран, Ж. В. Удовенко, Ю. М. Чорноус, О. І. Чучукало, О. В. Шаповал, В. Ю. Шепітька та ін.²

¹ Шепітько В. Криміналістика в системі юридических наук и ее роль в глобальном мире / В. Ю. Шепітько // Криміналістика та судова експертиза: наука, навчання, практика : зб. наук. пр. у 2-х т. – Х. : Видав. агенція «Апостіль», 2014. – Т. 1. – С. 150.

² Журавель В. А. Поняття та засоби криміналістичного забезпечення розслідування корупційних злочинів / В. А. Журавель, Н. В. Павлюк, О. І. Резнікова // Питання боротьби зі злочинністю : зб. наук. пр. / редкол. В. І. Борисов та ін. – Х. : Право, 2016. – Вип. 32. – С. 13–30.

Термін «криміналістичне забезпечення» увійшов у наукову лексику наприкінці 70-х – початку 80-х років ХХ століття і був сформульований російським ученим В. Г. Коломацьким щодо діяльності органів внутрішніх справ з розслідування злочинів. Пізніше, після певних доопрацювань, криміналістичне забезпечення визначається автором як система впровадження у практичну діяльність посадових осіб, підрозділів, служб та органів внутрішніх справ з охорони громадського порядку й боротьби зі злочинністю криміналістичних знань, що втілені в уміння працівників органів внутрішніх справ використовувати наукові, методичні та тактичні криміналістичні рекомендації, техніко-криміналістичні засоби й технології їх застосування з метою попередження, розкриття та розслідування злочинів¹.

Перше згадування терміна «криміналістичне забезпечення» серед українських дослідників належить співробітнику Київської вищої школи МВС СРСР В. В. Чурпіті², однак саме поняття у роботі не розкривається.

Аналізуючи стан розробки цього питання слід зазначити, що серед науковців немає єдності щодо визначення поняття «криміналістичне забезпечення». Зокрема, К. Є. Поджаренко під криміналістичним забезпеченням розкриття і розслідування злочинних порушень прав інтелектуальної власності розуміє комплексну діяльність, спрямовану на формування умов постійної готовності правоохоронних органів до ефективного використання криміналістичних методів, засобів і рекомендацій, а також на реалізацію такої готовності у повсякденній практиці розкриття й розслідування зазначеної категорії злочинів. Складовими частинами

¹ Коломацкий В. Г. Криминалистическое обеспечение деятельности органов внутренних дел по расследованию преступлений / В. Г. Коломацкий // Криминалистика : в 3 т. – Т. I. История общая и частные теории / под ред. Р. С. Белкина, В. Г. Коломацкого, И. М. Лузгина. – М. : Акад. МВД России, 1995. – С. 62.

² Чурпита В. В. Использование сведений о способе совершения преступлений в криминалистическом обеспечении раскрытия и расследования преступлений / В. В. Чурпита // Криминалистическое обеспечение работы органов внутренних дел по укреплению законности и правопорядка, усилению охраны прав граждан : сб. науч. тр. – М. : Акад. МВД СССР, 1990. – С. 114-123.

структури такої діяльності є техніко-криміналістичне, тактико-криміналістичне і методичне забезпечення¹. Дещо схожий підхід до визначення вказаного поняття простежується у роботах О. В. Шаповал, Ж. В. Удовенко, А. В. Іщенко, Ю. М. Черноус. Так, О. В. Шаповал вважає, що криміналістичне забезпечення розслідування злочинів – це діяльність зі створення умов для практичної реалізації методів, засобів, прийомів криміналістичної техніки, криміналістичної тактики та криміналістичної методики, спрямована на виконання завдань розкриття, розслідування та попередження злочинів². Ж. В. Удовенко визначає криміналістичне забезпечення як самостійну, специфічну діяльність відповідних суб'єктів із створення необхідних умов оптимізації процесу доказування на досудовому слідстві³. А. В. Іщенко, розглядаючи криміналістичне забезпечення розслідування злочинів, також зазначає, що на сучасному рівні наукових досліджень питань боротьби зі злочинністю криміналістичне забезпечення розслідування злочинів розглядається як складне багатопланове, комплексне поняття, головним змістом якого є самостійна специфічна діяльність учених і практиків по розробці нових, пристосуванні відомих науково-технічних досягнень, а також їх впровадження в практику розслідування злочинів з метою оптимального вирішення її завдань. Для того щоб криміналістичні знання стали ефективним засобом для практики, вони повинні пройти стадію кримінальної освіти, в результаті чого криміналістичні знання перетворюються в елемент професійних знань і вмінь працівників органів внут-

¹ Поджаренко К. С. Криміналістичне забезпечення розкриття і розслідування злочинних порушень прав інтелектуальної власності : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / К. С. Поджаренко. – К., 2009. – С. 6.

² Шаповал О. В. Щодо визначення поняття й сутності криміналістичного забезпечення розслідування злочинів [Електронний ресурс] / О. В. Шаповал // Форум права. – 2015. – № 1. – С. 356–360. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index. http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2015_1_58.pdf

³ Удовенко Ж. В. Криміналістичне забезпечення процесу доказування на досудовому слідстві : автореф. дис. ...канд. юрид. наук : 12.00.09 / Ж. В. Удовенко. – К., 2004. – С. 13.

рішніх справ¹. На думку О. І. Чучукало, яка зазначену проблему розглядає в аспекті процесу доказування на стадії судового розгляду кримінальних справ у суді, криміналістичне забезпечення є діяльністю зі створення належних умов для отримання й сприйняття суддями криміналістичних знань і придбання відповідних умінь, навичок щодо застосування у процесі доказування криміналістичних засобів, методів та прийомів з метою всебічного, повного та об'єктивного розгляду справ у суді². Ю. М. Чорноус звертає увагу на те, що дослідження поняття «криміналістичне забезпечення», незважаючи на різноманітність поглядів, дає підстави для висновку про певну єдність учених у розгляді означеного питання, зміст якої полягає в тому, що криміналістичне забезпечення – це створення умов готовності й реалізації методів, засобів, прийомів криміналістичної техніки, криміналістичної тактики та криміналістичної методики, що ґрунтуються на загальнотеоретичних засадах криміналістики й спрямовані на виконання завдань розкриття, розслідування та попередження злочинів³.

З огляду на вищевикладене виникає низка запитань. По-перше, щодо «умов постійної готовності до ефективного використання чи практичної реалізації методів, засобів, прийомів криміналістичної техніки, тактики та методики» або «умов отримання криміналістичної освіти, криміналістичних знань і набуття відповідних умінь, навичок» – що являють собою ці умови? По-друге, що мають на увазі науковці, говорячи про самостійну діяльність? Адже, на нашу думку, забезпечення процесу розслідування складається з різних видів діяльності, які безпосередньо пов'язані

¹ Іщенко А. В. Теорія і практика криміналістичного забезпечення процесу доказування в розслідуванні злочинів : навч. посібник / А. В. Іщенко, І. О. Ієрусалимов, Ж. В. Удовенко. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – С. 68-72.

² Чучукало О. І. Процесуальне та криміналістичне забезпечення доказування на судових стадіях кримінального процесу : авторефер. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / О. І. Чучукало. – К., 2004. – С. 12.

³ Чорноус Ю. М. Криміналістичне забезпечення як наукова категорія та практичне завдання криміналістики / Ю. М. Чорноус // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. – 2012. – № 1. – С. 154.

між собою. По-третє, чому дослідники до елементів складової криміналістичного забезпечення відносять освіту¹?

Поняття криміналістичне забезпечення відносно діяльності податкової міліції України розглядає і В. В. Лисенко, який вважає, що це система розробки та впровадження у практику розслідування злочинів криміналістичних рекомендацій, техніко-криміналістичних засобів та інформаційних технологій з метою оптимізації та підвищення ефективності процесу виявлення, розслідування та попередження злочинів. За змістом криміналістичне забезпечення характеризується як сукупність взаємопов'язаних дій: розробка криміналістичних рекомендацій; доведення до відома співробітників правоохоронних органів результатів аналізу діяльності щодо виявлення та розслідування злочинів, змісту злочинної діяльності та даних про ефективні методи і засоби протидії злочинності; безпосереднє використання співробітниками правоохоронних органів криміналістичних рекомендацій у практиці виявлення та розслідування злочинів². Як наголошує Т. О. Мудряк, досліджуючи проблему криміналістичного забезпечення відносно розслідування шахрайства з фінансовими ресурсами, дане поняття можна визначити як систему розробки нових, удосконалення вже існуючих і впровадження в практичну діяльність оперативних та слідчих підрозділів криміналістичних засобів, методів і рекомендацій з метою виявлення, розслідування та попередження злочинів³.

На наше переконання, найбільш повно та змістовно це поняття сформульовано М. В. Капустіною. На її думку криміналістичне забезпечення – це сукупність (система) засобів, розроблених

¹ Журавель В. А. Поняття та засоби криміналістичного забезпечення розслідування корупційних злочинів / В. А. Журавель, Н. В. Павлюк, О. І. Резнікова // Питання боротьби зі злочинністю : зб. наук. пр. / редкол. В. І. Борисова та ін. – Х. : Право, 2016. – Вип. 32. – С. 15–16.

² Лисенко В. В. Проблеми криміналістичного забезпечення розслідування податкових злочинів : автореф. дис. ... д-ра. юрид. наук : 12.00.09 / В. В. Лисенко. – К., 2006. – С. 10.

³ Мудряк Т. О. Криміналістичне забезпечення розслідування шахрайства з фінансовими ресурсами / Т. О. Мудряк // Наук. вісник Нац. ун-ту ДПС України (економіка, право). – № 3 (58). – 2012. – С. 259.

наукою криміналістикою та апробованих судово-слідчою практикою, що використовуються на основі отриманих знань і вмінь, відповідно до загальних засад і завдань кримінального провадження, працівниками органів кримінальної юстиції з метою протидії злочинам¹. У іншій роботі вона визначає дане поняття як процес, що відповідно, і є сукупністю засобів, спрямованих на досягнення певного наслідку². Підсумовуючи М. В. Капустіна стверджує, що криміналістичне забезпечення – це процес створення та надання наукових й апробованих судово-слідчою практикою засобів (техніко-криміналістичних, організаційно-тактичних, методико-криміналістичних, інформаційних, попереджувально-профілактичних), що використовуються працівниками органів кримінальної юстиції на основі отриманих ними знань і вмінь, відповідно до загальних засад і завдань кримінального провадження з метою протидії злочинам³.

Аналіз викладених поглядів учених-криміналістів свідчить, що деякі з них розглядають «криміналістичне забезпечення» як діяльність зі створення умов для ефективного використання криміналістичних методів, засобів і рекомендацій з метою розкриття й розслідування злочинів і встановлення істини у кримінальному провадженні. Інші науковці вважають, що криміналістичне забезпечення розслідування злочинів є системою засобів та рекомендацій, інформаційних технологій, спрямованих на протидію злочинам⁴.

¹ Капустіна М. Криміналістичне забезпечення досудового розслідування: зміст визначення / М. Капустіна // Криміналістика та судова експертиза: наука, навчання, практика : зб. наук. пр. у 2-х т. – Х. : Видав. агенція «Апостіль», 2014. – Т. 1 – С. 301.

² Див. : Тлумачний словник української мови. / укладачі : Л. П. Коврига, Т. В. Ковальова, В. Д. Пономаренко. / за ред. В. С. Калашника. – Х. : Белкар-книга, 2005. – С. 577.

³ Капустіна М. В. Криміналістичне забезпечення досудового розслідування: поняття та ознаки / М. В. Капустіна // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики. – Х. : Право. – 2014. – Вип. 14. – С. 78.

⁴ Журавель В. А. Поняття та засоби криміналістичного забезпечення розслідування корупційних злочинів / В. А. Журавель, Н. В. Павлюк, О. І. Резнікова // Питання боротьби зі злочинністю : зб. наук. пр. / редкол. В. І. Борисов. – Х. : Право, 2016. – Вип. 32. – С. 17–19.

При визначенні поняття «криміналістичне забезпечення» розслідування злочинів необхідно виходити з того, що термін «забезпечення» охоплює засоби для діяльності, функціонування чого-небудь¹. У цьому аспекті криміналістичне забезпечення розслідування злочинів можна розглядати як систему науково-технічних, організаційно-тактичних і методико-криміналістичних засобів, розроблених і впроваджених задля ефективного виконання діяльності органами кримінальної юстиції із запобігання корупційним злочинам, оптимізації їх розслідування та судового розгляду, здійснюваних на підставі наукових знань про закономірності виникнення, збирання, дослідження, оцінки та використання доказів, що виявляються в ході кримінального провадження цієї категорії злочинів².

Слід враховувати, що розробка та реалізація засобів криміналістичного забезпечення знаходиться в залежності від їх конкретного споживача (слідчий, детектив, слідчий суддя, прокурор, суддя та ін.), форми кримінального процесу, установленого порядку проведення слідчих (розшукових) дій³. Невід'ємною частиною криміналістичного забезпечення розслідування злочинів виступає техніко-криміналістичне⁴, яке пов'язане з розробленням сучасних науково-технічних засобів, пропонуванням нових та удосконалення вже існуючих способів, методів і методик їх застосування та впровадження новітніх інформаційних технологій

¹ Тлумачний словник української мови. / укладачі : Л. П. Коврига, Т. В. Ковальова, В. Д. Пономаренко / За ред. В. С. Калашника. – Х. : Белкар-книга, 2005. – С. 255.

² Журавель В. А. Поняття та засоби криміналістичного забезпечення розслідування корупційних злочинів / В. А. Журавель, Н. В. Павлюк, О. І. Резнікова // Питання боротьби зі злочинністю : зб. наук. пр. / редкол. В. І. Борисов. – Х. : Право, 2016. – Вип. 32. – С. 19.

³ Шепітько В. Криміналістика в системі юридических наук і її роль в глобальному мирі / В. Ю. Шепітько // Криміналістика та судова експертиза: наука, навчання, практика : зб. наук. пр. у 2-х т. – Х. : Видав. агенція «Апостіль», 2014. – Т. 1. – С. 150.

⁴ Павлюк Н. В. Поняття та інноваційні засади техніко-криміналістичного забезпечення розслідування злочинів / Н. В. Павлюк // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики : зб. наук. пр. / ред. кол. : А. І. Лозовий, В. Ю. Шепітько та ін. – Х. : Право, 2015. – Вип. 15. – С. 97.

у роботу слідчого¹. Попри те, що проблема техніко-криміналістичного забезпечення знаходила відображення в роботах багатьох учених-криміналістів, все ж таки, погляди науковців з її розроблення залишаються неоднозначними. Тому, як видається, ця проблематика потребує подальшого дослідження з метою надання відповідних пропозицій, які відповідали б сучасним потребам криміналістики².

Проблеми техніко-криміналістичного забезпечення розслідування злочинів досліджувалися науковцями³ протягом багатьох років, але дотепер у криміналістичній літературі не існує єдиного підходу до визначення поняття «техніко-криміналістичне забезпечення». Так, деякі вчені під техніко-криміналістичним забезпеченням розуміють діяльність або її специфічний вид, інші автори розглядають цей термін як систему. О. Х. Волинський пропонує техніко-криміналістичне забезпечення розглядати як специфічний вид діяльності, здійснюваний з метою розкриття й запобігання

¹ Шепітько В. Ю. Техніко-криміналістичне забезпечення органів досудового слідства та якість слідчої діяльності / В. Ю. Шепітько // Вибрані твори / Избранные труды. – Х. : Апостіль, 2010. – С. 82.

² Павлюк Н. В. Поняття та інноваційні засади техніко-криміналістичного забезпечення розслідування злочинів / Н. В. Павлюк // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики : зб. наук. пр. / ред. кол. : А. І. Лозовий, В. Ю. Шепітько та ін. – Х. : Право, 2015. – Вип. 15. – С. 97.

³ Див. : Винберг Л. А. Пути повышения эффективности технико-криминалистического обеспечения процесса раскрытия, расследования и предупреждения преступлений / Л. А. Винберг // Повышение эффективности использования криминалистических методов и средств расследования преступлений : тр. Акад. МВД СССР. – М., 1985. – С. 22-29; Вольнский В. А. Техничко-криминалистическое обеспечение раскрытия и расследования преступлений / В. А. Вольнский. – М. : ВНИИ МВД РФ, 1994. – 80 с.; Грамович Г. И. Криминалистическая техника: (научные, правовые, методологические, организационные основы) : монографія / Г. И. Грамович. – Минск : Акад. МВД Респ. Беларусь, 2004. – 214 с.; Капустіна М. В. Поняття техніко-криміналістичних засобів забезпечення протидії злочинам / М. В. Капустіна // Теорія і практика правознавства : електрон. наук. фах. вид. – Х. : НЮУ ім. Я. Мудрого, 2014. – Вип. 2 (6). – С. 24-34; Скорченко П. Т. Криминалістика. Техничко-криминалистическое обеспечение расследования преступлений : учеб. пособие для вузов / П. Т. Скорченко. – М. : Былина, 1999. – 272 с.; Шепітько В. Ю. Техніко-криміналістичне забезпечення діяльності правоохоронних органів: тенденції та перспективи / В. Ю. Шепітько, І. Б. Сіроджа, В. Г. Іванов та ін. // Питання боротьби зі злочинністю : зб. наук. пр. – Х. : Кроссруд, 2007. – Вип. 13. – С. 80-97 та ін.

злочинам¹. На переконання Г. І. Грамовича зазначене поняття має два аспекти. У широкому сенсі, на його думку, техніко-криміналістичне забезпечення являє собою регламентовану певними нормативними актами діяльність науково-дослідних, судово-експертних та інших установ і відповідних посадових осіб, на яких покладений обов'язок розроблення та реалізації комплексу взаємопов'язаних заходів з метою створення оптимальних умов ефективного застосування спеціальних знань і науково-технічних засобів у боротьбі зі злочинністю. У вузькому розумінні – це комплекти науково-технічних засобів, якими повинні забезпечуватися конкретні учасники правоохоронної діяльності відповідно до їх компетенції, і комплекс знань, умінь та навичок, якими ці учасники повинні володіти, щоб застосовувати ці засоби². І. І. Лузгін вважає, що дане поняття слід розуміти як організаційну діяльність, спрямовану на створення умов постійної готовності служб і підрозділів органів досудового розслідування до швидкого й ефективного вирішення техніко-криміналістичних завдань, практичну реалізацію цих умов з метою одержання, накопичення, оброблення та використання криміналістично значущої інформації в процесі розслідування й попередження злочинів³. О. С. Шаталов визначає техніко-криміналістичне забезпечення розслідування злочинів як діяльність, спрямовану на створення та практичну реалізацію умов постійної готовності органів внутрішніх справ до вирішення техніко-криміналістичних завдань у процесі роз-

¹ Вольнский А. Ф. Концептуальные основы технико-криминалистического обеспечения раскрытия и расследования преступлений : дис. в форме науч. доклада ... д-ра юрид. наук : 12.00.09 / А. Ф. Вольнский. – М. : Юрид. ин-т МВД России, 1999. – С. 21.

² Грамович Г. И. Криминалистическая техника: (научные, правовые, методологические, организационные основы) : монография / Г. И. Грамович. – Мн. : Акад. МВД Респ. Беларусь, 2004. – С. 191.

³ Лузгин И. И. Криминалистика : учеб.-метод. комплекс для студентов спец. 1-24 01 02 «Правоведение» : в 5 ч. Ч. 2. Криминалистическая техника и системная технология (Криминалистическое исследование материальной структуры преступления) : в 2 кн. / И. И. Лузгин. – Новополюк : ПГУ, 2008. – Кн. 2. – С. 202.

слідування злочинів¹. Як зазначає В. М. Хрустальов, техніко-криміналістичне забезпечення – це, по-перше, система правових, наукових і організаційних заходів із розроблення, упровадження й практичного використання техніко-криміналістичних засобів та наукових методів з метою успішного розслідування злочинів і їх запобігання. По-друге, діяльність, спрямована на: а) досягнення й підтримку повсякденної (відповідно до рівня та структури злочинності) готовності правоохоронних органів до застосування науково-технічних засобів і методів; б) практичну реалізацію такої готовності в кожному конкретному випадку та розслідування злочинів².

Цікава думка В. О. Волинського, який вважає, що під техніко-криміналістичним забезпеченням слід розуміти організаційно-функціональну систему, спрямовану на створення умов постійної готовності служб і підрозділів внутрішніх справ до швидкого й ефективного вирішення техніко-криміналістичних завдань і на практичну реалізацію цих умов з метою одержання, накопичення, оброблення криміналістично значущої інформації та її використання в процесі розслідування злочинів³. І. В. Гора розглядає зазначене поняття відповідно до діяльності органів Служби безпеки України також у двох аспектах. У широкому розумінні техніко-криміналістичне забезпечення – це система взаємоузгоджених науково-дослідних, організаційних, інформаційних, матеріально-технічних та інших заходів у межах їх функцій, визначених чинним законодавством, спрямованих на попередження, виявлення, припинення й розслідування злочинів проти миру та безпеки людства, тероризму, корупції, організованої злочинної діяльності

¹ Шаталов А. С. Техніко-криміналістичное обеспечение раскрытия и расследования преступлений, совершенных в условиях массовых беспорядков : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / А. С. Шаталов. – М., 1993. – С. 12.

² Хрустальов В. Н. Участие специалиста-криминалиста в следственных действиях : учеб. пособие для вузов по специальности «Судебная экспертиза» / В. Н. Хрустальов, Р. Ю. Трубицын. – СПб. : Питер, 2003. – С. 34.

³ Волинский В. А. Техніко-криміналістичное обеспечение раскрытия и расследования преступлений / В. А. Волинский. – М. : ВНИИ МВД РФ, 1994. – С. 16.

у сфері управління й економіки та інших протиправних дій, які безпосередньо створюють загрозу життєво важливим інтересам України. У вузькому розумінні сутністю техніко-криміналістичного забезпечення діяльності органів СБ України є створення умов для підвищення ефективності контррозвідувальної, оперативно-розшукової та слідчої діяльності шляхом розроблення й упровадження техніко-криміналістичних методів і засобів збирання та дослідження матеріальних носіїв доказової інформації⁴. І. Л. Ландау вважає, що це система правових, наукових, організаційних і дидактичних заходів із розроблення, упровадження й практичного використання техніко-криміналістичних засобів і наукових методів, що застосовуються органами досудового розслідування й суду для найбільш ефективного вирішення завдань, які стоять перед ними⁵. П. Т. Скорченко пропонує під техніко-криміналістичним забезпеченням розуміти систему правових, наукових, організаційних заходів із розроблення, упровадження та практичного використання техніко-криміналістичних засобів і наукових методів з метою виявлення, розслідування та запобігання злочинам⁶. Ю. М. Чорноус формулює визначення техніко-криміналістичного забезпечення як систему теоретичних положень і відповідних техніко-криміналістичних рекомендацій щодо розроблення, запровадження до практичної діяльності та застосування технічних засобів із метою збирання, дослідження, оцінювання й використання криміналістично значущої інформації⁷.

⁴ Гора І. В. Сучасні проблеми техніко-криміналістичного забезпечення розкриття й розслідування злочинів органами Служби безпеки України / І. В. Гора // Криміналістика ХХІ століття : матер. міжнар. наук.-практ. конф., Харків, 25–26 листоп. 2010 р. – Х. : Право, 2010. – С. 121.

⁵ Ландау І. Л. Ситуационный подход в технико-криминалистическом обеспечении предвари-тельного расследования и судебного следствия : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / І. Л. Ландау. – Калининград, 2002. – С. 9.

⁶ Скорченко П. Т. Криминалистика. Техніко-криміналістичне забезпечення розслідування преступлений : учеб. пособие для вузов / П. Т. Скорченко. – М. : Былина, 1999. – С. 21.

⁷ Чорноус Ю. М. Техніко-криміналістичне забезпечення розслідування злочинів / Ю. М. Чорноус // Право і суспільство. – 2011. – Вип. 6. – С. 216.

Отже, з наведених визначень можна зробити висновок, що, по-перше, сутність техніко-криміналістичного забезпечення вчені бачать як діяльність зі створення умов для ефективного застосування спеціальних знань і науково-технічних засобів, постійної готовності органів досудового розслідування до вирішення техніко-криміналістичних завдань, або як специфічний вид діяльності, здійснюваний у цілях розслідування та запобігання злочинам. По-друге, – у вигляді системи, спрямованої на створення умов постійної готовності служб і підрозділів внутрішніх справ до вирішення техніко-криміналістичних завдань та практичну реалізацію цих умов; системи заходів із розроблення, упровадження й використання техніко-криміналістичних засобів і наукових методів, або спрямованої на запобігання, виявлення та розслідування злочинів.

Дослідивши погляди вчених-криміналістів щодо визначення поняття «техніко-криміналістичне забезпечення», вважаємо за доцільне розглядати його як систему, спрямовану на ефективне здійснення діяльності з розслідування злочинів. Отже, техніко-криміналістичне забезпечення – це система науково-технічних засобів, призначених для проведення слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових), судових дій, експертного дослідження, а також інформаційної підтримки досудового розслідування, судових справ і спеціально розроблених технічних прийомів, методів, методик їх використання, що є необхідними для динамічної оптимізації діяльності органів кримінальної юстиції із запобігання злочинам, їх розслідування й судового розгляду¹.

З огляду на запропоноване визначення техніко-криміналістичного забезпечення, до його структури входять: науково-технічні засоби, а також прийоми, методи, правові, наукові, організаційні засади та суб'єкти їх застосування².

¹ Павлюк Н. В. Поняття та інноваційні засади техніко-криміналістичного забезпечення розслідування злочинів / Н. В. Павлюк // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики : зб. наук. пр. / ред. кол. : А. І. Лозовий, В. Ю. Шепітько та ін. – Х. : Право, 2015. – Вип. 15. – С. 100.

² Павлюк Н. В. Науково-технічні засоби як елемент структури техніко-криміналістичного забезпечення розслідування злочинів / Н. В. Павлюк // Питання боротьби зі злочинністю : зб. наук. пр. – Х. : Право, 2015. – Вип. 30. – С. 100.

Першим і найбільш суттєвим елементом зазначеної структури є науково-технічні засоби, під якими прийнято розуміти пристрої, пристосування або матеріали, які використовуються для збирання і дослідження доказів або створення умов, що утрудняють вчинення злочинів¹.

У сучасному світі вагому роль у прийманні, передаванні, перетворенні, збереженні або обробленні відомостей відіграють різноманітні електронні пристрої, базовий принцип дії яких може бути аналоговим, цифровим або гібридним. Взаємне проникнення, а часто й дублювання, аналогової та цифрової частини досліджуваного електронного пристрою може бути складним й вимагати залучення спеціальних знань.

Суто аналогові електронні пристрої оперують інформацією на основі безперервного контролю зміни деякої фізичної величини (відстані, рівня напруги або часових інтервалів у надходженні імпульсів тощо) й на даний момент мають певну сферу використання. До них можна віднести: аналогові диктофони, аналогові відеокамери, аналогові відео або аудіо рекордери, аналогові приймачі та передавачі, аналогові системи відеоспостереження, електромеханічні засоби керування, аналогові засоби об'єктивного контролю за різноманітними процесами на підприємствах тощо. Зберігання аналогових відомостей здійснюється на магнітній плівці або іншому носії, що забезпечує деяку безперервність у фіксації та наступному відтворенні змін фізичної величини.

Достатньо розповсюджені цифрові електронні засоби, що діють під управлінням одного або декількох комп'ютерів, які за деяким алгоритмом оперують дискретними даними. Сам термін «комп'ютер» вживається у вельми широкому контексті. У вузькому сенсі, будь-який комп'ютер має включати, щонайменше, пристрої вводу-виводу та обчислювальний пристрій, а до факультативних компонентів комп'ютера можна віднести пристрої для

¹ Див. : Шепітько В.Ю. Криміналістика. Енциклопедичний словник (українсько-російський і російсько-український) / В. Ю. Шепітько / за ред. В. Я. Тація. – Х. : Право, 2001. – С. 135.

тимчасового або постійного зберігання результатів обчислень, дисплей, компоненти для підключення до мереж тощо. Принципова здатність комп'ютера виконувати програми різного ступеню складності робить коло його застосування невизначеним. Зовнішня форма сучасних цифрових електронних засобів, що включають в себе комп'ютер є різноманітною. Так, під ознаки комп'ютера підпадають контактні смарт-карти та частина електронної складової безконтактних смарт-карт (окрім радіотракту). Включає в себе спеціалізований комп'ютер й будь-який USB-флеш накопичувач. Складні електронні пристрої, такі як настільний комп'ютер, ноутбук, мобільний телефон, планшет, ігрова приставка можуть включати в себе декілька комп'ютерів у вузькому сенсі, що керують різними функціями пристрою.

Окрему, групу складають гібридні електронні пристрої. Під ознаки таких засобів потрапляють пристрої, що мають один або декілька оснащених аналогово-цифровим перетворювачем аналогових каналів вводу-виводу, які визначають функціональне призначення пристрою. Такими засобами є цифровий фотоапарат, цифровий диктофон, цифрова відеокамера, оптичний сканер. Існує велика кількість цифрових вимірювальних засобів, в яких вхідна аналогова величина перетворюється на цифрову, наприклад, аналоговий штанген-циркуль з цифровим блоком вимірювання, цифрові вольтметри, цифрове медичне обладнання тощо. Найбільш сучасні вимірювальні засоби мають бездротове централізоване підключення до облікової системи. До іншого різновиду гібридних електронних пристроїв можна віднести, зокрема, електрографічні копіювальні апарати, в яких комп'ютерна частина машини використовується для керування роботою засобу, однак обробка оригінального документа та створення копії є аналоговими¹.

¹ Веліканов С. В. Проблеми вдосконалення та уніфікації термінології щодо електронних пристроїв у Кримінальному та Кримінальному процесуальному кодексах України / С. В. Веліканов // Юридична техніка : доктринальні основи та проблеми викладення : тези доп. та повідомлень учасників наук.-практ. Конф. / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, Нац. акад. прав. наук України, Івано-Франк. ун-т права ім. короля Д. Галицького. – Х. : НІОУ ім. Ярослава Мудрого, 2015. – С. 112-114.

У криміналістичній літературі запропоновано декілька класифікацій науково-технічних засобів. Серед критеріїв їх розподілу виділяють походження¹, функціональне² чи процесуальне призначення³, суб'єктів застосування⁴, або пропонують диференціювати їх за декількома підставами одночасно – походженням, функціональним призначенням, видом, суб'єктом застосування⁵. Разом із тим, обираючи підстави для класифікації, не можна не враховувати положення чинного КПК України, які вимагають нового підходу до розподілу науково-технічних засобів, зокрема, це стосується гл. 21 «Негласні слідчі (розшукові) дії». Слушною, з цього приводу, є думка М. В. Капустіної, яка вважає за доцільне розподілити науково-технічні засоби на дві групи залежно від форми застосування: 1) засоби, що використовуються відкрито, тобто під час проведення слідчих (розшукових) дій; 2) засоби, що використовуються таємно (спеціальні), тобто під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій⁶. Окрім того, слід враховувати, що використання науково-технічних засобів має місце не тільки на стадії досудового розслідування з метою забезпечення роботи слідчого, співробітника оперативного підрозділу, прокурора, спеціаліста та експерта чи слідчого судді, а й використовуються під час судового розгляду⁷.

¹ Шепітько В. Ю. Криміналістика : підручник / В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова, В. А. Журовель та ін. / за ред. В. Ю. Шепітька. – 4-е вид., перероб. і доп. – Х. : Право, 2008. – С. 32.

² Грамович Г. И. Основы криминалистической техники (Процессуал. и криминалист. аспекты) / Г. И. Грамович. – Мн. : Выш. школа, 1981. – С. 42.

³ Лисиченко В. К. Использование данных естественных и технических наук в следственной и судебной практике : учеб. пособие / В. К. Лисиченко. – К. : Вища школа, 1979. – С. 21, 27.

⁴ Салтевский М. В. Криминалистика. В современном изложении юристов : учебное и практическое пособие / М. В. Салтевский. – Х. : Рубикон, 1997. – 96-97.

⁵ Коваленко В. В. Застосування науково-технічних засобів спеціалістами при проведенні слідчих дій : монографія / В. В. Коваленко. – Луганськ : РВВ ЛДУВС, 2007. – С. 48-49.

⁶ Капустіна М. В. Поняття техніко-криміналістичних засобів забезпечення протидії злочинам / М. В. Капустіна // Теорія і практика правознавства : електрон. наук. фах. вид. – Х. : НЮУ ім. Я. Мудрого, 2014. – Вип. 2 (6). – С. 29.

⁷ Шепітько В. Ю. Інформаційні технології в криміналістиці та слідчій діяльності / В. Ю. Шепітько, Г. К. Авдєєва // Вибрані твори / Избранные труды. – Х. : Апостіль, 2010. – С. 106-107.

Так, пропонуючи свою класифікацію, С. В. Веліканов вважає за необхідне узяти до уваги кримінально-процесуальну складову і виокремлює групи технічних пристроїв: використовувані при проведенні слідчих (розшукових) дій (глава 20 КПК України), негласних слідчих (розшукових) дій (глава 21 КПК України), процесуальних дії в судовому засіданні (Розділ IV КПК України), а також використовувані в заходах забезпечення кримінального провадження (Розділ II КПК України)¹.

Також варто зазначити, що на сьогодні ефективність діяльності жодного з зазначених суб'єктів безпосередньо залежить від якісної інформаційної підтримки та високої швидкості одержання інформації, оскільки основні їх зусилля в розслідуванні і запобіганні злочинам, проведенні експертного дослідження або винесенні судового рішення пов'язані з накопиченням та зберіганням значного обсягу необхідної інформації, її оцінкою, прийняттям оптимальних рішень, складанням процесуальних та інших документів, що стає неможливим без застосування новітніх інформаційних технологій².

Ураховуючи викладене, на сучасному етапі розвитку криміналістики пропонуємо наступну класифікацію науково-технічних засобів:

1) науково-технічні засоби для проведення слідчих (розшукових) дій:

– засоби окремого застосування для: а) виявлення слідів злочину та інших об'єктів (оптичні й пошукові прилади, засоби освітлення, речовини); б) фіксації слідів злочину та інших об'єктів (фотографічні, аудіо- і відеофіксації, вимірювання, виготовлення

¹ Веліканов С. В. Проблеми вдосконалення та уніфікації термінології щодо електронних пристроїв у Кримінальному та Кримінальному процесуальному кодексах України / С. В. Веліканов // Юридична техніка : доктринальні основи та проблеми викладення : тези доп. та повідомлень учасників наук.-практ. конф. / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, Нац. акад. прав. наук України, Івано-Франк. Ун-т права ім. короля Д. Галицького. – Х. : НЮУ ім. Ярослава Мудрого, 2015. – С. 115.

² Шепітько В. Ю. Інформаційні технології в криміналістиці та слідчій діяльності / В. Ю. Шепітько, Г. К. Авдєєва // Вибрані твори / Избранные труды. – Х. : Апостіль, 2010. – С. 106-107.

зліпків та копій слідів); в) вилучення слідів та інших об'єктів (відбору зразків, вилучення поверхневих слідів, мікрооб'єктів, біологічної речовини тощо, інструменти і пристосування для упакування при вилученні в натурі частини або всього об'єкту із слідами)¹; г) фіксації проведення слідчих (розшукових) дій; д) дактилоскопіювання живих осіб і трупів; е) виготовлення композиційних портретів; є) засоби-маркери²; ж) фіксування, зберігання, копіювання (дублювання) і використання інформації, яка відображає процес відеоконференції³; з) унеможливлення ідентифікації особи, яка взята під захист, за голосом⁴.

– спеціальні комплекти науково-технічних засобів: а) універсальні, б) спеціалізовані, в) набори із змінним вмістом; г) пересувні криміналістичні лабораторії⁵;

2) науково-технічні засоби для проведення негласних слідчих (розшукових) дій:

– загальнодоступні засоби, що використовуються при проведенні слідчих (розшукових) дій;

– спеціальні технічні засоби для негласного: а) отримання та реєстрації аудіо інформації, б) візуального спостереження та

¹ Криміналістика : учебник для студентов вузов / под ред. А. Ф. Вольнского, В. П. Лаврова. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : ЮНИТИ–ДАНА : Закон и право, 2010. – С. 150-153; Криміналістика : учеб. для вузов / под ред. И. Ф. Герасимова, Л. Я. Драпкина. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Высш. шк., 2000. – С. 91-95.

² Чернышов В. Н. Техніко-криміналістичне забезпечення слідства : учеб. пособ. / В. Н. Чернышов, Э. В. Сысоев, А. В. Селезнев, А. В. Терехов. – Тамбов : Изд-во Тамб. гос. техн. ун-та, 2005. – С. 5.

³ Див. : Про затвердження Інструкції про порядок роботи з технічними засобами відеозапису ходу і результатів процесуальних дій, проведених у режимі відеоконференції, під час судового засідання (кримінального провадження) (із змінами і доповненнями, внесеними Наказом Державної судової адміністрації України № 155 від 15.11.2012. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.lidasoft.com.ua/index.php/component/lica/>.

⁴ Див. : Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві : Закон України // Відом. Верхов. Ради України. – 1994. – № 11. – Ст. 51 (із змінами, внесеними згідно із Законом № N 580-VIII від 02.07.2015 // Відом. Верхов. Ради України. – 2015. – № 40-41. – Ст. 379.

⁵ Шепітько В. Ю. Криміналістика : підручник / В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова, В. А. Журавель та ін. ; за ред. В. Ю. Шепітька. – 4-е вид., перероб. і доп. – Х. : Право, 2008. – 36–39.

документування, в) прослуховування телефонних переговорів, г) перехоплення та реєстрації інформації з технічних каналів зв'язку, д) контролю поштових повідомлень і відправлень, е) обстеження предметів і документів, є) проникнення у приміщення, транспортні засоби, інші об'єкти та їх обстеження, ж) контролю за переміщенням транспортних засобів та інших об'єктів, з) отримання (зміни, знищення) інформації з технічних засобів й зберігання, обробки та її передачі¹;

3) науково-технічні засоби для проведення судових дій:

– звукозаписувальні засоби для відображення перебігу судового засідання²; б) засоби відеозапису перебігу судового розгляду, в) засоби відеозапису для відображення процесу відеоконференції, г) засоби протоколювання судового процесу, д) засоби прослуховування фонограм судових засідань особами, що беруть участь у кримінальному провадженні; е) засоби унеможливлення ідентифікації особи, яка взята під захист, за голосом³;

4) науково-технічні засоби для проведення експертного дослідження: а) вимірювання, б) збільшення зображення, в) фотографування, г) проведення експериментів⁴; д) проведення морфоаналізу (вивчення зовнішньої і внутрішньої будови фізичних тіл на макро-, мікро- і ультрамікрорівнях); е) аналізу складу матеріалів і речовин (елементного, молекулярного, фазового, фракційного); є) вивчення структури речовини; ж) аналізу окремих

¹ Див. : Науково-практичний коментар Кримінального процесуального кодексу України: у 4 т. / за ред. О. В. Стовби. – Х. : Видавнича агенція «Апостіль», 2015. – Т. II. – С. 185–186.

² Див. : Про внесення змін до Інструкції про порядок роботи з технічними засобами фіксування судового процесу (судового засідання) (із змінами і доповненнями, внесеними Наказом Державної судової адміністрації України № 141 від 22.10.2013. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dsa.court.gov.ua/dsa/14/jkjkfhgfnmmz>.

³ Див. : Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві : Закон України // Відом. Верхов. Ради України. – 1994. – № 11. – Ст. 51 (із змінами, внесеними згідно із Законом № 580-VIII від 02.07.2015 // Відом. Верхов. Ради України. – 2015. – № 40-41. – Ст. 379.

⁴ Криміналістика : учебник для студентов вузов / под ред. А. Ф. Вольнского, В. П. Лаврова. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : ЮНИТИ–ДАНА : Закон и право, 2010. – С. 155-160.

властивостей речовини, зокрема фізичних (електропровідності, кольору, магнітної проникності) і хімічних¹ тощо;

5) науково-технічні засоби інформаційної підтримки судового розслідування: а) зв'язку та доступу до інформаційних ресурсів (автоматизованих комп'ютерних систем: інформаційно-довідкових, інформаційно-консультаційних, інформаційно-пошукових та інформаційно-модельних)², б) управління даними і пошуку інформації, в) аналізу інформації і візуалізації даних, г) текстові, табличні, графічні й інші редактори, генератори шаблонів документів, д) інші програмно-апаратні засоби, що використовуються для роботи з інформацією³ тощо;

б) науково-технічні засоби інформаційної підтримки судових справ: програмно-технічні й телекомунікаційні засоби для: а) забезпечення судового діловодства та документообігу суду; б) обігу інформації між судами різних інстанцій і спеціалізацій та учасниками судового процесу; в) надання довідникових даних; г) узагальнення судової практики і підтримки процесу прийняття судових рішень суддею; д) формування електронного архіву справ; е) виготовлення та видачі судових рішень (копій), виконавчих документів, звітів; є) надання інформації про стан розгляду справ тощо⁴.

7) науково-технічні засоби для запобігання злочинам:

– встановлення причин і умов, що сприяють учиненню злочинів: а) перевірки технічного стану різних об'єктів; б) виявлення стану особи, що сприяє вчинення злочину; в) виявлення дій особи, які можуть спричинити скоєнню злочину;

¹ Криміналістика : учебник / О. В. Волохова, Н. Н. Егоров, М. В. Жижина и др. / под ред. Е. П. Ищенко. – М. : Проспект, 2011. – С. 40.

² Журавель В. А. Криміналістичні методики: сучасні наукові концепції : монографія / В. А. Журавель. – Х. : Видав. агенція «Апостіль», 2012. – С. 242.

³ Ищенко П. П. Информационное обеспечение следственной деятельности : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / П. П. Ищенко. – М., 2009. – С. 14–15.

⁴ Див. : Положення про автоматизовану систему документообігу суду : Рішення Ради суддів України від 26.11.2010 р. № 30. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1247-09>.

– попередження конкретних злочинів: а) виявлення осіб, які готуються до вчинення злочину; б) встановлення їх злочинних намірів; в) запобігання злочину;

– попередження злочину, коли злочинець невідомий: а) засоби охоронної сигналізації, б) засоби для швидкого встановлення підробки різних об'єктів, в) засоби контролю, г) засоби для ведення прихованого спостереження за об'єктом;

– утворення додаткових слідів: а) на місці події, б) на одязі злочинця, в) комбінованої дії¹.

Отже, запропонована класифікація науково-технічних засобів є достатньо вичерпною, хоча й не претендує на завершеність, відповідає сучасним потребам правозастосовної, правоохоронної і правозахисної діяльності та може бути використана в науковій і практичній роботі².

Якість розслідування кримінальних правопорушень залежить від рівня інформаційного забезпечення цього процесу, можливість оперативного отримання необхідних відомостей їх обробки з метою прийняття суб'єктом розслідування (слідчим, прокурором, детективом) оптимальних рішень³. Інформаційне забезпечення правоохоронних органів має здійснюватися за такими напрямками: (1) інформаційний (добір криміналістично значущої інформації); (2) технічний (комплектація комп'ютерною технікою і периферійним обладнанням, кваліфіковане обслуговування тощо); (3) програмний (створення програмно-технічних комплексів, автоматизованих робочих місць); (4) організаційний (надання можливості використання інформаційних технологій)⁴.

¹ Грамович Г. И. Основы криминалистической техники (Процессуал. и криминалист. аспекты) / Г. И. Грамович. – Мн. : Выш. школа, 1981. – С. 115–128.

² Павлюк Н. В. Науково-технічні засоби як елемент структури техніко-криміналістичного забезпечення розслідування злочинів / Н. В. Павлюк // Питання боротьби зі злочинністю : зб. наук. пр. – Х. : Право, 2015. – Вип. 30. – С. 103.

³ Павлюк Н. В. Інформаційні системи як засоби забезпечення розслідування злочинів корупційної спрямованості / Н. В. Павлюк // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: «Юридичні науки». – Херсон : ХДУ, 2014. – Вип. 6-1. – Т. 4. – С. 88.

⁴ Шепітько В. Ю. Техніко-криміналістичне забезпечення діяльності правоохоронних органів: тенденції та перспективи / В. Ю. Шепітько, І. Б. Сіроджа, В. Г. Іванов та ін. // Питання боротьби зі злочинністю : зб. наук. пр. – Х. : Кроссруод, 2007. – Вип. 13. – С. 11.

З'ясування змісту поняття «інформаційне забезпечення розслідування злочинів» слід починати з визначення поняття «інформаційне забезпечення». Відповідно до тлумачення словників під цим поняттям розуміють надання інформації, яка є необхідною для здійснення будь-якої діяльності, оцінки стану, вдосконалення чого-небудь, попередження небажаних (небезпечних) ситуацій тощо. Основними вимогами, що пред'являються до інформаційного забезпечення, є: повнота, достовірність, адресність, оперативність надання інформації¹.

Аналіз позицій авторів, які займалися дослідженням проблеми інформаційного забезпечення розслідування злочинів, дозволяє дійти висновку про те, що у криміналістичній літературі немає єдиного підходу щодо визначення цього поняття. Інформаційне забезпечення розглядають як загальний метод організації тієї чи іншої діяльності. Водночас це процес, пов'язаний з отриманням (збиранням), переробкою, використанням та збереженням інформації, яка відображає реальні явища, події, факти тощо². Так, О. О. Белов вважає, що поняття інформаційне забезпечення можна розглядати в декількох аспектах. У широкому розумінні – це зв'язок між криміналістичною інформацією та її користувачем (слідчим, оперативним працівником тощо). У вузькому – під інформаційним забезпеченням розслідування злочинів слід розуміти дії з виявлення й надання криміналістично значущої інформації її безпосередньому споживачеві, зокрема особі, яка здійснює оперативно-розшукову, слідчу, прокурорську й інші види діяльності, пов'язані з розслідуванням та попередженням злочинів. Науковець наголошує на тому, що інформаційне забезпечення є процесом з певними стадіями, що послідовно змінюють одна одну, в якому суб'єкти впливають на об'єкти (інформацію) для

¹ Див. : Российская энциклопедия по охране труда / под ред. В.К. Варова, И.А. Воробьева, А. Ф. Зубкова, Н. Ф. Измерова. – М. : НЦ ЭНФС, 2006 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : labor_protection.academich.ru/658/.

² Лук'янчиков С. Д. Методологічні засади інформаційного забезпечення розслідування злочинів : монографія / С. Д. Лук'янчиков. – К. : Нац. акад. внутр. справ України, 2005. – С. 107–108.

досягнення конкретних результатів (цілей). Процес інформаційного забезпечення починається з отримання криміналістично значущої інформації від її джерела або потенційного носія¹. О. П. Кузьмін вважає, що інформаційне забезпечення розслідування злочинів можна визначити як сукупність законних, своєчасних, ефективних, цілеспрямованих і захищених процесів збору, прийняття, збереження, переробки, передавання, надання та використання криміналістичної інформації у зручній для слідчого формі з метою вирішення завдань кримінального судочинства². П. П. Ищенко розглядає поняття інформаційного забезпечення відносно слідчої діяльності у цілому та вважає, що це спеціально організована, цілеспрямовано здійснювана правоохоронними органами, відомствами та слідчими підрозділами діяльність зі створення, обслуговування та вдосконалення інформаційних систем, що здійснюють збір, обробку, накопичення, збереження, пошук, аналіз і передавання криміналістично значущої інформації, а також забезпечують на підставах, передбачених законом, доступ до інформаційних ресурсів інших органів, підприємств та установ з метою надання уповноваженим суб'єктам додаткової інформації, необхідної для виявлення, розслідування злочинів³. О. М. Паршина під інформаційним забезпеченням досудового розслідування розуміє цілеспрямовану діяльність посадових осіб, що уповноважені здійснювати досудове розслідування, підрозділів та служб органів внутрішніх справ, яка спрямована на задоволення інформаційних потреб суб'єктів розслідування, а також створення оптимальних умов для ефективного використання інформації з метою розслідування злочинів⁴. О. В. Ковальова під інформаційним

¹ Белов О. А. Информационное обеспечение раскрытия и расследования преступлений : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / О. А. Белов. – М., 2007. – С. 13–14.

² Кузьмин А. Информационное обеспечение расследования преступлений / А. Кузьмин // Законность, 1999. – № 6 (776). – С. 44.

³ Ищенко П. П. Информационное обеспечение следственной деятельности : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / П. П. Ищенко. – М., 2009. – С. 9.

⁴ Паршина Е. Н. Проблемы информационного обеспечения и защиты информации в предварительном расследовании преступлений : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Е. Н. Паршина. – Ижевск, 2004. – С. 10.

забезпеченням процесу розслідування злочинів розуміє багатогранну діяльність, яка складається з підсистем правового, організаційного, методичного й технічного характеру¹. Є. Ю. Свобода визначає інформаційне забезпечення розслідування злочинів як комплекс організаційних, правових, технічних і технологічних заходів, засобів та методів, які забезпечують в процесі управління та функціонування системи інформаційні зв'язки та елементів (суб'єктів і об'єктів) шляхом оптимальної організації інформаційних масивів баз даних і знань². Розкриваючи зміст поняття «інформаційне забезпечення розслідування», Є. Д. Лук'янчиков зазначає, що це система виявлення, дослідження, фіксації і вилучення інформації передбаченими законом засобами з метою формування на її основі судових доказів і використання для встановлення істини у кримінальному провадженні³.

Як видається, під інформаційним забезпеченням розслідування злочинів слід розуміти створення та впровадження інформаційних систем і технологій, що здійснюють збір, обробку, накопичення, збереження, пошук, аналіз і передавання даних правового, організаційного, тактичного та методичного характеру, що створюють інформаційні умови для ефективного здійснення досудового розслідування⁴.

¹ Ковальова О. В. Проблеми створення автоматизованих інтегрованих криміналістичних комплексів для підвищення рівня розкриття і розслідування злочинів / О. В. Ковальова // Інформатизація судово-експертної діяльності : матеріали круглого столу / упорядн. Ю. О. Мазниченко, під заг. ред. О. О. Садченко. – К. : ННПСК НАВС, 2012. – С. 41.

² Свобода Є. Ю. Інформаційне забезпечення розкриття та розслідування злочинів / Є. Ю. Свобода // Інформатизація судово-експертної діяльності : матеріали круглого столу / упорядн. Ю. О. Мазниченко, під заг. ред. О. О. Садченко. – К. : ННПСК НАВС, 2012. – С. 131.

³ Лук'янчиков Є. Д. Методологічні засади інформаційного забезпечення розслідування злочинів : монографія / Є. Д. Лук'янчиков. – К. : Нац. акад. внутр. справ України, 2005. – С. 111.

⁴ Журавель В. А. Поняття та засоби криміналістичного забезпечення розслідування корупційних злочинів / В. А. Журавель, Н. В. Павлюк, О. І. Резнікова // Питання боротьби зі злочинністю : зб. наук. пр. / редкол. В. І. Борисов. – Х. : Право, 2016. – Вип. 32. – С. 19–20.

4.3. Інформаційні технології як розслідування злочинів корупційної спрямованості

Результативність діяльності суб'єктів, уповноважених на проведення досудового розслідування злочинів (слідчих, детективів, прокурорів) під час збирання та оцінки доказів, а також ухвалення ними процесуальних і організаційних рішень під час розслідування кримінальних правопорушень багато в чому залежить від рівня забезпечення криміналістично значущою інформацією. Джерелами відомостей про подібні злочини, що мали місце у минулому, осіб, причетних до цих подій, а також узагальненого досвіду їх розслідування є сучасні інформаційні системи, які надають можливість безперервного доступу до систематизованої інформації, виокремлення потенційно корисних відомостей за невеликий проміжок часу, пропонують оптимальні рішення та послідовність дій для розв'язання тактичних завдань, дозволяють отримати результат у зручній формі¹.

Національна академія правових наук України

Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності
імені академіка В. В. Сташиса

ІННОВАЦІЙНІ ЗАСАДИ ТЕХНІКО-КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ КРИМІНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ

Монографія

*За редакцією
академіка НАПрН України В. Ю. Шепітька,
члена-кореспондента НАПрН України В. А. Журавля*

Харків

2017

УДК 343.98 : 001.895

ББК 67.52

І 67

Рекомендовано до друку вченою радою Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса Національної академії правових наук України (протокол № 11 від 26 жовтня 2016 р.)

Рецензенти:

Коновалова В. О. – професор кафедри криміналістики Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, доктор юридичних наук, професор, академік Національної академії правових наук України

Степанюк Р. Л. – завідувач кафедри криміналістики та судової експертології факультету №1 Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

Колектив авторів:

Шепітько В. Ю. – Передмова, §§ 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 1.5, 2.1, 3.1, 3.2; Журавель В. А. – Передмова, §§ 1.2, 4.1, 4.2, 4.3, 4.4; Авдєєва Г. К. – §§ 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 1.5, 2.3, 3.2, 3.3, 3.4; Білоус В. В. – §§ 2.1, 2.4; Великанов С. В. – §§ 2.5, 3.5; Гетьман Г. М. – § 2.2; Затенаський Д. В. – §§ 2.7, 2.8; Керик Л. І. – § 2.6; Павлюк Н. В. – §§ 4.2, 4.4; Резнікова О. І. – §§ 4.1, 4.4.

І 67 Інноваційні засади техніко-криміналістичного забезпечення діяльності органів кримінальної юстиції : Монографія / кол. авт. В. Ю. Шепітько, В. А. Журавель, Г. К. Авдєєва та ін.; за ред. В. Ю. Шепітька, В. А. Журавля. – Х.: Вид. агенція «Апостіль», 2017. – 260 с.

Монографію присвячено проблемам розроблення інноваційних засад техніко-криміналістичного забезпечення діяльності органів кримінальної юстиції. У роботі розкрито сутність інновацій у техніко-криміналістичному забезпеченні діяльності органів кримінальної юстиції, досліджено проблеми застосування новітніх інформаційних технологій у діяльності органів досудового розслідування, інноваційні підходи до використання спеціальних знань у правозастосовній діяльності та питання техніко-криміналістичного забезпечення розслідування кримінальних правопорушень корупційної спрямованості.

Для науковців, працівників правоохоронних та судових органів, викладачів, аспірантів та студентів юридичних навчальних закладів.

ББК 67.52

© В.Ю. Шепітько, В.А. Журавель,
Г. К. Авдєєва та ін., 2017

© Вид. агенція “Апостіль”, 2017

ISBN